

Білан Ганна Валеріївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЕНС КАЗОК, МІФІВ, ПРИТЧ ТА ЛЕГЕНД

Свої перші знання про закони, правила, сценарії та явища життя людина отримує з казок, притч, легенд та міфів. Вони супроводжують нас від самого народження і залишаються з нами упродовж всього нашого життя. З дитинства ми читаємо їх самі, а потім розповідаємо їх своїм дітям та онукам. Всі ми виростили на казках та міфах. Але частіше за все, люди навіть не помічають, що в дорослому житті, вони наслідують своїх улюблених героїв та можуть несвідомо проживати сценарії зі своїх найулюбленіших казок або міфів. Або як довірливо вони вірять у легенди сучасності, які створюються дуже часто з метою маніпулювання свідомістю людини.

Великий внесок в розвиток теми психологічного аналізу міфів та казок був зроблений швейцарським психіатром, засновником аналітичної психології, К. Г. Юнгом. Він ввів в науковий обіг поняття «архетип», яким вдалося зв'язати воедино світ міфологічних переказів. Архетипи містять причинно-наслідкові зв'язки, зображують динамічну поведінку, визначають проблеми та набір поведінкових стратегій. Після аналізу несвідомих процесів окремих людей через вивчення міфів, легенд і казок, взятих з різних культур, К. Г. Юнг розширив концепцію архетипів за межі статичних уявлень первинних образів, включив в неї динамічні процеси та всі типи універсально повторюваних патернів поведінки в психіці.

Казка – суто розповідний, зазвичай прозовий жанр, в змісті якого відсутня суворя вірогідність і навіть зовсім нарочито постулюється умовність всіх подій. Інтерпретація казок є спробою позначити глибокі та виразні послання, приховані в глибині психіки, шляхом порівняння їх з міфами, релігійними ідеями та сновидіннями. По суті, інтерпретація казок – це вказівка на те, що сучасні люди часто не можуть побачити самі.

Класики психології неодноразово зверталися до аналізу казок. К. Г. Юнг зауважив, що персонажі казок, як і міфів, висловлюють різні архетипи й тому впливають на розвиток і поведінку особистості. Чарівні казки є безпосереднім відображенням психічних процесів колективного несвідомого, тому за своєю цінністю для наукового дослідження вони перевершують будь-який інший матеріал. У казках архетипи постають в найпростішій, чистій та короткій формі, завдяки цьому архетипічні образи дають нам ключ для осмислення процесів, що відбуваються в колективній психіці. У міфах, легендах або іншому більш розгорнутому міфологічному матеріалі, ми приходимо до розуміння базисних структурних утворень (патернів) людської психіки, осягаючи їх крізь культурні нашарування [5].

Інший класик, Е. Берн, вказував на те, що конкретна казка може стати життєвим сценарієм людини. Транзактний аналіз звертає увагу на рольові взаємодії в казках. Кожен персонаж може описувати реальну людину або окрему роль, яку може грати людина, або навіть брати цю роль в основу життєвого сценарію.

Поняття казки тісно пов'язане з поняттям міфу. Міф – це розповідь, що виникає на ранніх етапах історії, фантастичні образи якої були спробою узагальнити та пояснити різні явища природи та суспільства. Використовуючи термінологію аналітичної теорії К. Г. Юнга, міф є результатом колективного несвідомого, досвідом, який людство набувало протягом всього свого розвитку. Він забезпечує зв'язок між людиною, природою і культурою, сприяє цілісному сприйняттю світу.

Міф (по-грецьки «розповідь, переказ») – це якийсь продукт колективної фантазії, персонаж або сюжет, існування якого має для спільноти велику значущість. Принципово важливо поєднання надприродності або височини контексту з вірою в реальність, буквальну або ж уявну, опису. Міф розповідається завжди, коли є віра в нього. Будь-яка історія, забарвлена або насичена вірою, при її повторенні здатна стати міфом. Це те, що не вимагає доказів, але живе в уявленнях. Так стихає конфлікт між існуванням древніх і сучасних міфів: в кожному епоху вони свої. Одні історії людство перестає розповідати, інші продовжує, а треті знову і знову починає ніби заново. Але міф жевріє: старі історії стають метафоричними оповідями, поетичними алегоріями як об'єктивною зовнішньою, так і у внутрішньо душевній реальності людини. Ряд сюжетів знаходить нових персонажів.

К. Г. Юнг розглядав міфи та чарівні казки як історії, що представляють колективне несвідоме, а психічний розвиток – як виникнення і диференціацію свідомості з початкового несвідомого, в які повністю занурена маленька дитина. Досліджуючи міфологію і художню творчість ряду найдавніших цивілізацій, К. Г. Юнг виявив архетипічні символи, що лежать в їх основі. Виявилось, що існує значна кількість таких символів, які притаманні всім архаїчним культурам.

Основою колективного несвідомого є архетипи. Архетипами К. Г. Юнг називав складні стани свідомості, що передаються у спадок і відтворюють глибинні міфологічні символи. Він вважав, що індивідуальне несвідоме служить історичною варіацією великого колективного несвідомого. Воно спирається на інфраструктури, властиві всьому людському роду. У несвідомому виникають символи, які компенсують втрачений зв'язок зі свідомістю. Для того, щоб зрозуміти зміст несвідомого, потрібно асимілювати та інтегрувати символи. Архетип завжди зберігає своє значення і функції. Він не руйнується, а тільки видозмінюється, виявляючи себе в нових формах на нових етапах історії.

З давніх-давен для лікування людських душ мудреці використовували казки, історії та притчі. Вони виконували роль «психологічних помічників» задовго до виникнення психотерапії, як науки. Тому, що в них приховано людська участь і мудрість. А це те, чого найбільше потребує людина. Саме участь іншого, так необхідні й дитині, і підлітку, і дорослому в важкі моменти життя, в ті періоди, коли в житті все не через те, що видається і не тому, що хочеться.

У класичному розумінні притча (слав. Пріт'ка – випадок, подія) – це коротка алегорична, образна розповідь, часто вживається в релігійно-філософських навчаннях для викладу повчальних істин. Закладена в притчах мудрість вчить нас знаходити розв'язання проблем, розвиває мислення, інтуїцію та уяву. Одні притчі несуть натхнення, інші спонукають сміятися, треті змушують задуматися. Слухач притчі занурюється у світ, створений психологом за допомогою метафори. Таким чином, встановлюється найтісніший зв'язок між слухачем, терапевтом і розповіддю [3].

Якщо історії та притчі при психологічному консультуванні підібрані правильно, то вони дозволяють вибрати певну дистанцію, щоб по-іншому поглянути на власні конфлікти та знайти способи вирішити конфлікти. Одна з важливих функцій історії – це зберігання досвіду, тобто після закінчення психотерапевтичної роботи вона продовжує надавати свою дію на клієнта і робить його більш незалежним від терапевта.

Інтерпретування притчі не розв'язує проблемну ситуацію остаточно, однак стимулює істотні зміни у свідомості людини, активізує його суб'єктні резерви, змінюючи вектор внутрішніх і зовнішніх сил; спрямовує на конструктивне подолання життєвої кризи. Окрім того, робота над притчею сприяє пізнанню (і впізнаванню) людиною своїх життєвих цінностей і відкриттю вищих смислів, відповідно до яких стає можливим одухотворення ним свого життя і взаємин із людьми.

Фольклор історично передував літературі та завжди залишався одним з її джерел. Письменники всього світу зверталися і звертаються до жанрів усної

народної творчості, в тому числі й до легенди. Слово «легенда» – книжкового походження. Латинське слово «legenda» в буквальному перекладі означало: «те, що слід прочитати». Поступово ця назва стала означати розповіді релігійного характеру. зміст таких оповідань було серйозним, хоча легенда і не виключала жарт взагалі. Слухання легенд сприймалося як душекорисна розвага. Легенди могли звучати навіть з церковних кафедр.

Легенда відрізняється і від казки, і від міфу тим, що це одна з різновидів не казкового прозового фольклору. Легенда має письмову основу, це перекази про якісь історичні події чи постаті. У широкому сенсі легенду слід розуміти як невірогідну розповідь про факти реальної дійсності. Легенда – це є піджанр епосу (категорія, в якій ми також знаходимо міфи, епоси, епічні поеми, саги тощо), в яких за допомогою розповідей, що передаються з покоління в покоління, пояснюються важливі події, що відбулися в минулому, які є повністю або частково фантастичними [2].

Отже, ми спробували визначити роль «психологічних помічників» таких як казка, міф, легенда в роботі психолога.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. В. Іноетнічна жінка у народній прозі. Специфіка фольклорного відображення. / Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2012. № 1 (3). С. 105–108.

2. 10 характеристик легенд (з поясненнями та прикладами). / Warbletoncouncil. Категорія «Психологія» 2021. URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/caracteristicas-de-leyendas-1817>

3. Іванов А. М. Притчі та історії для тренера і консультанта. СПб.: Мова. 2007. С. 192.

4. Метафора як універсальний спосіб світорозуміння і світовідчуття. / Призначення метафоричного оповідання. Притчи, сказки, метафори в розвитку ребенка. СПб.: Речь, 2006. С.45–57.

5. Франц М.-Л. фон. Психология сказки; Толкование волшебных сказок; Психологический смысл мотива искупления в волшебной сказке / М.-

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 30.09.2021)

Л. фон Франц; пер. Р. Березовской, К. Бутырина. СПб.: Б.С.К., 1998. 360 с.

URL: <http://fullchaos.com/sites/default/files/books/skazki.pdf>.